

Söderhamn 140117

Lotta Svensson,

forskare och fil dr i sociologi,

FoU Söderhamn och Uppsala Universitet

Intryck av Avtryck – platsen, jaget och framtiden

Att det där första långa och intressanta samtalet, med ”regissören från Gävle” som ville att vi skulle ses, till slut skulle resultera i att jag faktiskt deltog i en teaterproduktion hade jag inte kunnat ana. Men tack vare flera andra samverkande processer var det till slut så det blev. Min forskarkollega drev ett forskningsprojekt om bruksorter, där hon utvecklade samarbeten i Ljusne, Norrsundet och Hofors. Och tack vare att Söderhamns kommuns dåvarande stadsarkitekt påpekade att Kulturbryggan skulle ha informationsmöte i Söderhamn så infann vi oss där och insåg att här skulle kunna finnas projektmedel för ett experimentellt samverkansprojekt. ABFs representant i Norrsundet, som tidigare arbetat med nämnde regissör, nappade på idén, och bollen var satt i rullning.

Efter skapandet av många allianser fanns också många intresserade delfinansiärer och när Kulturbryggan beviljade resterande medel så fanns det plötsligt ett projekt att sätta tänderna i. I projektbeskrivningen beskrivs visionen för projektet på detta sätt:

”Visionen är att i samverkan med unga, på deras platser, ge utrymme att uttrycka sig konstnärligt för att ge styrka i identitetsarbete på stigmatiserade orter, att formulera sig bortom de bestämmande beskrivningar som finns om dessa platser. Genom att sedan arbeta med gemensam gestaltning i fysiska och digitala rum kommer likheter och skillnader mellan platserna att formuleras och användas kreativt. Visionen på längre sikt är att genom ett ökat engagemang för platserna bygga hållbara demokratiska processer, att hitta och vidareutveckla modeller för samverkan, mellan konstarter, forskning, folkbildning och privata sektorn och därmed stärka civilsamhällets sociala hållbarhet. Projektet avser att arbeta genusmedvetet.”

Min roll i projektet var, liksom alla andras, från början tämligen oklar. I detta projekt skulle många kompetenser och professioner samsas, och inga tydliga roller fanns bestämda från början. Inte förrän vid den sista föreställningen kom jag på att jag kunde förklara min närvaro med att jag var forskare och tematisk rådgivare – innan dess hade jag mest mumlat om att vara bollplank och studera processen och metoden.

Kärnan i projektet utgjordes från början av projektledare, dramatiker och regissör. Till dessa anslöt emellanåt, för gemensam processutveckling, en projektgrupp bestående av en fotograf, en forskare (jag), en intendent från länsmuseet, en koreograf och en fiberteknisk expert från Folkets Hubb och KTH.

Bara denna uppräkningslista av vilka professioner som var inblandade i projektet ger en vink om de utmaningar som skulle bemästras – det skulle till exempel visa sig att våra tidslogiker bara med svårighet kunde samsas. När slutproduktionen närmade sig tillkom även teknisk personal för ljus och ljud samt musiker – och så förstås ett tjugotal ungdomar som skådespelade och dansade. För nästan samtliga i denna församling var uppgiften och rollen helt ny och därtill siktades mot en slutproduktion där ingen egentlig förebild fanns – att producera en föreställning som skulle ske både på plats och via direkt fiberkontakt med övriga deltagande orter.

I början av projektet ägnades mycket tid till att fundera och utveckla temat, dels inom processgruppen och dels genom de intervjuer som gjordes med unga på de fyra orterna. Så småningom utvecklades tankarna och ett manus började växa fram, men eftersom den tekniska (fiberoptiska) utvecklingen inte gick framåt i samma takt fanns under mycket lång tid inget gemensamt "rum" att repetera i, och i väntan på detta repeterade de deltagande ungdomarna istället på sina respektive orter, ofta enskilt eller i liten grupp tillsammans med regissören. Dessa repetitionstillfällen tillkom ofta, och/eller ställdes in, med kort varsel, vilket tillsammans med det personliga anslaget gjorde det svårt för undertecknad att följa dessa träffar. Jag har istället diskuterat dem med regissören och några av deltagarna i efterhand. I ett senare skede, då det började stå klart att fibertekniken inte skulle motsvara förväntningarna, anordnades även några gemensamma repetitionstillfällen där flera av deltagarna samlades. Samtliga deltagare var dock inte samlade förrän dagarna före premiären i Alby och där generalrepetiterades då den färdiga föreställningen innehållande teater, dans och publiksamtal - i olika konstellationer - samt sammanställdes de olika rum med texter, bilder, röster och filmer som också var en del av föreställningen.

Mest slående vid förberedandet av den första föreställningen var med vilket lugn och med vilken tillit och förtröstan de unga inväntade sina egna tillfällen för agerande. Min tolkning av detta är att här visade sig styrkan i de relationer som byggts upp i tidigare skeden, dels genom de personliga intervjuer som gjorts med var och en och dels genom de enskilda och gruppvisa repetitionerna. Detta gjorde att alla nu kände sig någorlunda säkra på sin egen del - och också litade på ledarnas vilja och förmåga att åstadkomma trygga och bra former för deras medverkan.

En öppenhet och nyfikenhet på varandra fanns också bland ungdomarna. Flera av dem uttryckte att de aldrig tidigare träffat så många starka och olika personligheter tidigare. Kanske utifrån att de agerade utifrån sina egna liv och dilemman upplevde många en stark närhet till varandra. De uttryckte att detta projekt påverkat dem själva på ett tydligt sätt, dels kring hur de tänker om sig själva och sin ort men också i sin syn på de andras orter. I den mån de hade hört talas om orterna tidigare var även de bärare av fördomar och snedvridna mediabilder – men detta ändrades under tiden. Att dessutom se sin egen ort genom de andras nyfikna ögon påverkade synen på den egna orten för flera av dem. Några av de unga har uttryckt att föreställningens arbete för att förändra attityder och fördomar har gett dem ett större hopp inför framtiden. Flera av dem menade att de fått starkare självkänsla och självförtroende och de upptäckte nu att de gjorde saker de inte ens vågat drömma om tidigare. (*Utveckla - Känsla av sammanhang och mening - Teori att fundera kring, KASAM, Antonovsky 1991, "Hälsans mysterium", även empowerment*).

Att ha fått kompisar från andra orter, att se att det finns sammanhang där man känner att man "passar in", att upptäcka att man delar grundläggande värderingar och att man kan känna gemenskap med "främmande" människor från "främmande" orter var en stark upplevelse för många av de unga, och en erfarenhet som troligen kan spela roll för dem i framtiden. (*Utveckla - teorier om socialt kapital, lokal förankring och engagemang, empowerment mm*)

Något som ungdomarna nog inte tänkte på, men som flera ur publiken noterade, var att detta i hög grad blev ett integrationsprojekt, eller kanske ett i största allmänhet *fördomsbekämpande* projekt – utan att egentligen ha de ambitionerna uttalade från början och utan att lägga någon särskild vikt vid det i rekryteringsfasen heller. Det var heller inget som det gjordes något väsen av – det bara var så att på scenen fanns representerade, utöver skilda bostadsorter, även många varianter av hudfärg, etnisk bakgrund, klass, kön, sexuell läggning mm. Till exempel representerades Norrsundet bl a av asylsökande med ursprung i Nigeria och Eritrea och från Hofors och Ljusne fanns mörkhyade adopterade svenskar och i några av monologerna fanns referenser till samkönade relationer – utan att detta alls var huvudfokus.

Sammanfattningsvis alltså ett projekt som resulterade i en föreställning som fick fina recensioner och som berörde och grep tag - både i deltagarna och i publiken - på ett alldeles eget sätt.